

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Ужгородський національний університет
Історичний факультет
Кафедра історії України

ТИСЯЧОЛІТТЯ

–

MILLENNIA

Науковий щорічник

Випуск 3



Ужгород
Видавництво «Гражда»
2016

ББК ТЗ (4 Укр) я54 Т44
УДК 94 (477) (063)

Редколегія:

Жулканич Неля Михайлівна,

д.і.н., професор кафедри історії України УжНУ;

Задорожний Володимир Євгенович,

д.і.н., професор кафедри історії України УжНУ;

Капітан Лариса Іванівна,

*д.і.н., професор, завідувач кафедри суспільних дисциплін
Мукачівського державного університету;*

Офіцинський Роман Андрійович,

*д.і.н., професор, завідувач кафедри історії України УжНУ
(головний редактор);*

Скиба Іванна Іванівна,

*к.і.н., доцент кафедри історії України УжНУ
(відповідальний секретар);*

Сухий Олексій Миколайович,

*д.і.н., професор, завідувач кафедри новітньої історії України
Львівського національного університету ім. І. Франка;*

Федака Сергій Дмитрович,

д.і.н., професор кафедри історії України УжНУ.

Рецензенти:

Гарагонич В.В.,

*д.і.н., професор кафедри міжнародних відносин
Східноєвропейського слов'янського університету, м. Ужгород.*

Скочиляс І.Я.,

*д.і.н., декан гуманітарного факультету Українського
католицького університету, м. Львів.*

Відповідальний за випуск:

Попович Тетяна Юріївна,

викладач кафедри історії України УжНУ.

*Рекомендовано до друку кафедрою історії України
Ужгородського національного університету
28 січня 2016 р., протокол № 6.*

ISBN 978-966-176-083-6

© Автори статей, 2016
© Видавництво «Гражда», 2016

ДИСКУСІЯ

УКРАЇНА Й УГОРЩИНА: СУЧАСНІ ТОЧКИ ДОТИКУ ПІД КУТОМ ЗОРУ ІСТОРИКІВ | УДК 94 (477.6) «2014-2015»

ЧИ СПРАВДІ В УКРАЇНІ Є ЗАГРОЗА КОНФЛІКТУ НА ЗАХІДНОМУ КОРДОНІ?

Роман Офіцинський,
*доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії України
Ужгородського національного університету*

– Про угорців Закарпаття часто згадують у зв'язку із загрозою сепаратизму. Навіть Закарпаття у цьому зв'язку називають розсадником сепаратизму. Чи насправді це так? Чи фейк, вигаданий з якоюсь метою – з якою?

– Загалом ідеї сепаратизму будь-де у світі через свою клієнтуру культивують спецслужби і правоохоронні органи, котрі й відповідають за протидію відповідним загрозам і проявам. На Закарпатті декілька тисяч діючих спецслужбовців утримуються коштом платників податків. Вони мусять постійно давати чіткі відповіді з питань національної безпеки. Наскільки знаю, нині жодного антисепаратистського провадження не порушено, отже, про тривожні факти говорити не приходиться. Суспільного запиту на сепаратистську діяльність на Закарпатті нема в жодному середовищі. Та це не означає, що зовнішній противник є слабким і бездіяльним. На Закарпатті він стимулює періодичну появу на медійній сцені так званих «конвертитів» з числа представників місцевої квазі-інтелігенції та псевдоінтелектуалів. Тому антиукраїнська і ксенофобська писанина епізодично має місце. Її мета – розігрівати маргінальну публіку на всяк випадок.

– Наскільки насправді сильні антиукраїнські, сепаратистські настрої серед угорців Закарпаття – на вашу думку? У розмові з простими людьми ми вияснили, що це 10, максимум 20% від загальної кількості простих людей, усі інші воліли б жити так, як зараз, на умовах не зовсім легального подвійного громадянства...

– Багатьох за межами Закарпаття непокоїть запитання про те, наскільки сильні антиукраїнські сепаратистські настрої серед місцевих угорців, яких серед населення краю близько 12 %? Насправді подібне не має істотного значення: серед угорців стільки ж антиукраїнців, як серед українців – антиугорців, тобто десь у межах статистичної похибки.

Весь «сепаратизм» підживлюється зовні – ультра націоналістами і шовіністами з Угорщини. Пригадується, як 2011 року офіційний Будапешт заявив про бажання створити угорські автономії в Румунії, Словаччині, Сербії, Україні. У своєму інтерв'ю російському інформаційному агентству REGNUM, що оприлюднене під назвою «Венгерская власть страдает комплексом неполноценности под названием “Великая Венгрия”» 29 березня 2011 року, я відзначив, що проєктовані Будапештом автономії заздалегідь приречені. Адже йдеться про віртуальні «історичні угорські регіони», тому всі сусідні держави (незалежно від того, чи вони члени ЄС і НАТО, чи ні) цього просто не допустять. За час, який відтоді проминув, уже й забулись оті гучні й епатажні заяви.

– *Чи можна говорити про те, що й серед українських закарпатців є такі, що воліли б бути приєднаними до Угорщини? Багато хто має угорські паспорти, куплені за хабарі, користуються угорською медициною, їздять туди на відпочинок, купують там продукти-речі... Зустрічали навіть висловлювання серед закарпатців: «Якби нас у 40-х роках не визволили руські, уже б ми давно були в ЄС з мадярами». Наскільки це відповідає дійсності?*

– Дехто надміру переймається тим, що начебто певний відсоток закарпатців прагне приєднання до Угорщини. Так, за останні роки дуже модними на Закарпаття стали угорські паспорти за незаконною програмою «подвійного громадянства». Але з якою метою? З прагматичних, якщо хочете – корисливих міркувань, а саме для спрощеного перетину кордону і безперешкодного доступу до вищих життєвих стандартів через соціальний (пенсійний), медичний, продуктовий, рекреаційний туризм. Причому вже десь близько сотні занадто корисливих закарпатців Угорщина останнім позбавила свого громадянства. А висловлювання на кшталт: «Якби нас у 1940-х роках не визволили руські, уже б ми давно були в ЄС з мадярами» є виявом дитячих пустощів. Якби ж то діти визначали світову політику! До того ж, на Закарпатті побутують відголоски ідеалізації зовсім не угорського періоду (1938/1939-1944), а чехословацького – 1920-1930-х років. Є навіть ентузіасти, що заради атракційної привабливості відновлюють залишки колишнього чехословацько-польського кордону. Це вдовж межі, що розділяє нині Закарпатську, Івано-Франківську і Закарпатську області. Оскільки в сучасній Чехії значно краще ведеться закарпатським заробітчанами (їх там понад 100 тисяч), аніж в Угорщині, то число чехофілів на Закарпатті є дуже істотним. Проте ніхто, за винятком кількох потаємних мрійників, не каже про приєднання Закарпаття до Чехії з метою відновлення історичної справедливості, яку в 1945 році зруйнував СРСР.

– *Чи справді вони потенційні сепаратисти чи просто специфічна частина населення, яка має свої погляди на розвиток своєї общини в межах існуючої країни?*

– Зазвичай спалахують дозовані розмови про можливу зміну статусу Закарпаття для мобілізації поріділого електорату крупними політичними гравцями як в Україні, так і за кордоном. Насправді нинішнє обличчя Закарпаття сформували різні етнічні співтовариства: українці, угорці, німці, румуни, серби, хорвати, євреї, італійці, греки, словаки, чехи, росіяни, роми. Водночас домінуючий український характер краю має довготривалу історичну перспективу. Громадяни України в своїй основі не конвертита, не перекинчики, а патріоти, що невідворотно досягнуть такої високої якості життя на рідній землі. Це ключова політична теза, що нині всіх об'єднує.

*Запитувала Тетяна Козутич для «Укрінформу»,
7 жовтня 2015 р., публікується вперше.*

ПРО УГОРЩИНУ, ЦЕУ (СЕУ), УКРАЇНУ ТА МАЙДАН

Балаж Тренчені (Balázs Trencsényi),
*доктор філософії, доцент кафедри історії
Центральноєвропейського університету в Будапешті*

– Як угорська преса зображала український Майдан? Наприклад, французька преса була в значній мірі русофільською і анти-українською, в той час як швейцарська симпатизувала українцям. Чи є угорська преса об'єктивною? Як вона зображає події за кордоном?

Балаж Тренчені: Угорські ЗМІ не мають основної позиції в українському питанні. Орбан говорить що Західна Європа є поганою і західна модерність є декадансом. Тобто Угорщина повинна дивитися на Схід: на Азербайджан, Росію, Китай і Казахстан. Але в Орбана не було особливого ставлення до Януковича, ні якихось особистих зв'язків з ним. Крім того, угорський уряд цікавиться практично виключно тільки угорською діаспорою і угорською меншиною в Україні.

Угорські політики дуже вузьколюбі з точки зору загальної політики. Було зрозуміло, що Орбан будував виборчу кампанію на російські гроші із розрахунком, що він буде міст між Європою та Росією. Більше того, Орбан справді боявся, що Майдан підірве його роль в медіатора між Росією і Європою та його зовнішню політику.

Це також питання великої політики, Орбан якимось в розмові з Путіним запропонував йому розділити Україну і що Угорщина отримає Закарпатську область. Якщо ця заява викликала гнів українців, це було ясно, що Орбан грає словами і ця анексія є чистою фантазією. Що ми будемо робити з цією частиною України і її населенням? Тим більше, що там і угорців немає. Але Орбан хоче показати для місцевої публіки,